

УСМОН АЗИМ

НАЗМ ГУЛШАНИ

УЗУН ТУН

ШЕЪРЛАР

Тошкент
«Езувчи» нашриёти

Азим, Усмон.

Узун тун: (Шеърлар). —Т.: Ёзувчи, 1994.— 32 б.

Усмон Азим уйғониш фаслининг оташин куйчиси десак хато қилмаймиз, Унинг илк шеърлариёқ Ҳақ ва Адл йўлларига садоқат ифодаси эди. Ана шу садоқат туйғуси, куюнчак кўнгил унинг шеърларининг руҳий иқлимини вужудга келтиради. Ушбу мўъжаз мажмуага шоирнинг турли даврларда ёзилган энг сара шеърлари киритилди.

Уз2

4702620202 — 42
М 362(04) эълонсиз

ISBN 5—8255—0072—3

© Усмон Азим, «Ёзувчи» нашриёти, 1994 й.

* * *

Тонг титрайди кеч кузакнинг қучоғида,
Юлдузларни ўчирмоқда гулгун шафақ.
Жоним, қалбим шеъриятнинг пичоғида...
Замин — тилсим, осмон — тилсим... **Шеър —
бешафқат!**

Мен қийналдим. Хаёлимнинг қанотида
Денгизларни кўтарганча толиб учдим.
Юлдузларни кўп кўрганман ҳаётимда,
Денгиздаги юлдузларни келди қучгим.

Кўкка боқдим, ўт туташди жисмим аро,
Қат-қат булут қатларида не сир-асрор!
Ҳайрат ичра ўлдургуси мени само,
Она замин, бир учайин, қўйиб юбор!

Мен ёр дедим... Лайлими ё, Ширинми ё,
Ёки энди туғилажак бирор малак.
Мана мен, деб кўз олдимда бўлди пайдо,
Мана мен, деб шеърдан боқди якто юрак.

Юлдузларни ўчирмоқда гулгун шафақ,
Тонг титрайди кеч кузакнинг қучоғида.
Шеър ёзилар. Қийноқ, сентга бўлсин шараф!
Жоним, қалбим шеъриятнинг пичоғида.

Ҳали бутун рўйи замин шеър бўлажак,
Фақат бекор билиб ором қучоғини.
Бу дунёни сирга кўмиб яшаш керак,
Қалбга санчиб шеъриятнинг пичоғини!

* * *

Умримни бир олис ишққа алмашдим,
Қочдим ҳушёрликдан, тушга алмашдим.
Беқанот қалбимни қушга алмашдим —
Сизсиз ўтган умрим бекор, ёрижон!
Не бахтким, юрагим бемор, ёрижон!
Ул кўзда қай куни порлади зиё,
Дунёдан кечгулик топдим бир дунё.
Бу дунё нимадур? Бу дунё — рўё —
Фақат пок ишқингиз ҳақдир, ёрижон,
Қалбимга энг юксак тахтдир, ёрижон.
Гарчи ўртамизда соғинчу ҳижрон,
Гарчи висол йўли вайрондир, вайрон,
Аммо азобингиз кўксимда ҳар он —
Муқаддас оловдай қолди, ёрижон,
Шукурким, сиз билан ёндим, ёрижон,
Яшардим ўзимга муз каби боқиб,
Ишқ келди, жўнадим, дарёдай оқиб,
Менга ҳабиб бўлди ҳатто шум рақиб —
Кўриб—тўлқин-тўлқин қоним, ёрижон,
Сиз менинг жонимсиз, жоним, ёрижон.
Ҳеч қачон демасман бошни йўқотдим,
Эридим, вужуддан тошни йўқотдим,
Йилларни йўқотдим — ёшни йўқотдим,
Мендан айро тушди ёлғон, ёрижон,
Шунданми тилларим равон, ёрижон.
Нодон дер «Сен борни йўққа алмашдинг,
Қуёшни бир ғариб чўққа алмашдинг...»
Куламан: «Халқобни кўкка алмашдим...»
Энди юрар йўлим фалак, ёрижон,
Қанотга айланди юрак, ёрижон!
Қанотга айланди юрак, ёрижон!

* * *

Қаҳвахона. Ночор кулгулар,
Трамвайлар шовқини аро —
Ваъда этиб менга ёғдулар,
Юрагимда сен бўлдинг пайдо.

Портлай деди ногаҳон кўксим,
Кўзларимга урилди қуёш.
Сен недандир огриниб, ўксиб,
Ултирардинг кўтаролмай бош.

Сезмас эдинг қўлингдан китоб
Тушганини ерга сирганиб.
Қиёфангда тансиқ, беҳитоб
Танҳо чирой турарди ёниб.

Қўлларингни ушлагим келди,
Дедим: қайтди умрим баҳори.
Томирда қон югурди, елди,
Боқсам: теграм сўнгсиз зангори.

Шундан буён қаршимда олам
Чарх уради гуллаб, кўкариб.
... Қани ҳар кун қўлингга берсам
Китобингни ердан кўтариб.

* * *

Тунлар оромидан ачинмай кечдим,
Кўнглимни сен билан қилдим мунаввар.
Сонсиз чигалликка урилдим, ечдим,
Англадим: сен менга қисмат муқаррар.

Ўзимни минг марта қатл айладим,
Минг марта ўзимга ҳады этдим жон.
Совуқ бир тош эдим, қўшиқ бошладим.
Айт, яна нимани айлайин қурбон?

Гулларга бурканган баданин очиб,
Кўзумга термулар бир малак — Ҳаёт!
Унинг оғушидан мен кетдим қочиб,
Сен — гўзал шеъримни айлагани ёд.

Мени хароб этди бетўхтов гулу,
Чорасиз ҳижроннинг гапига кўндим.
Олис-олислардан учиб келдию
Қўлларинг оҳиста кифтимга қўнди...

* * *

Бизни чалкаштирди соат миллари,
Соатинг тўхтади ўн йил муқаддам.
Ўн марта айланди менинг йилларим,
Сен ўн йил кечикиб келдинг, Муҳаррам.

Ҳаво қуюқ эди. Кеча бежон, кенг...
Ҳеч умид йўқ эди ойдин рўзимдан.
Вақтга (ўн йил аввал) келолмадим тенг,
Вақт учди ажратиб мени ўзимдан.

Бир сўзим бор эди — у сўз тўзиди,
Бир ўйим бор эди — қуриди у ўй.
Сен келдинг эритиб йиллар музини,
Қаршимда бир олам турар баҳоррўй.

Бесабр боқурсан, нотинч боқурсан,
Уйқу бермагайсан шеърлар ёздириб.
Бормасам оламни ўтда ёқурсан,
Кўзларинг қалбимга кирар бостириб.

Тоқат қил. Шоширма. Мен бораёпман.
(Пойимдан нур каби оқа бошлар Ер.)
Кетмагин. Мен сендан ўн йил нариман.
Ўн йилдан ўтишга ўн дақиқа бер...

* * *

Ҳазон ҳиди анқир. Ёмғир. Куз. Оқшом.
Эшик чертилмасдан очилар ногоҳ.
Сен кириб келасан беруҳ, бекалом,
Келгуси ғамданми этгани огоҳ.

Сенинг ҳасратингни биламан ёддан,
Мен абжир эмасман, сахий ҳаётдан
Шундай марҳаматли, сахий ҳаётдан
Ажратиб олганим сену яна шеър.

Сен маъюс ўлтириб китоб ўқийсан,
Уй ичра кезади ғусса қуюни.

Бурчакда жимгина тортар изтироб
Йиртилган шеърларнинг мажруҳ уюми.

Севгилим, очсанг-чи деразаларни,
Очгин, хонамизни тўлдирсин олам.
Мен суйиб силайман олам бошини
Сендан олиб қочган нигоҳим билан.

* * *

Тонг чоғи тун билан кундуз учрашди,
Тунда армон билан юлдуз учрашди,
Баҳор билан кузак — бахтхуш учрашди,
Тошлар учрашдилар, биз учрашмадик.

Булут замин билан йиғлаб учрашди,
Шамол куртакларни илғаб учрашди,
Висол ҳижрон билан минглаб учрашди,
Ёшлар учрашдилар, биз учрашмадик.

Ўлик зил тупроқни отди кўтариб,
Ғофил тирикларни топди ахтариб,
Йўқлик ва борликни оралаб, ғариб —
Бошлар учрашдилар, биз учрашмадик.

Сархуш ари билан учрашди гуллар,
Эрка шодлик билан учрашди мунглар,
Нигоҳлар, бағирлар, лаблару қўллар,
Қошлар учрашдилар, биз учрашмадик.

Ёнингда турибман далли девона,
Ёрим-а, кетдими ишқ ёна-ёна?
Мен сени қучаман... Совуқ, бегона —
Лошлар учрашдилар, биз учрашмадик.

* * *

Уйингизни топиб бормасин хатлар,
Емғирлар чертмасин деразанигини,
Сизга йўлдош бўлсин энг улкан дардлар,
Энг майда дардлар ҳам ўртасин сизни.

Сизни бўм-бўш хона ишга кузатсин,
Фақат стол суҳбат қурсин сиз билан,
Тунлар кўрпангизни зулмат тузатсин,
Ўт билан яшаманг, яшанг муз билан.

Омадли йўлларнинг изини ташланг,
Омадсиз йўлларда юринг қоқилиб,
Мени соғингунча сиз шундай яшанг,
Мен шундай яшайман, сизни соғиниб...

* * *

Энди шеър ёзмайман унга бағишлаб,
Энди хаёлини ўйлаб йиғлайман.
Ана, қорли кеча — оппоқ фаришта
Бўсалар олмоқда азиз манглайдан.

Энди мактублар ҳам битмайман — тамом!
Занжирбанд қиламан телба қайғуни.
Ана, қорли кеча — тўзғиган шайтон
Олиб кетмоқдадир қучоқлаб уни.

Наҳот, қачонлардир чиқади қуёш,
Нурга йўғрилади бу совуқ дунё?
Энди бу ҳаётим кетгунча бардош,
Энди бу ҳаётим меники танҳо...

* * *

Ташқарига чиқаман. Синар қатқалоқ.
Самовот зулматгоҳ. Ёғмоқда заҳар.
«Эрта кўришгунча, хайр» дейман, бироқ,
Биламан кўриш йўқ мангуга қадар.

Сирни бой бермоқлик — ожизнинг иши,
Овозим титрамас, туришим ўктам.
Куламан. Негадир мақтайман қишни,
Йиғлаш кераклигин сезиб турсам ҳам.

Мунғайган елкангда рўмолинг оппоқ,
Хайрият, кўзингни кеча яширди.
Ёлғизим, аёзда қоляпсан, бироқ,
Баҳорги йилларга сени топширдим.

Сенинг гуноҳинг йўқ. Сен бир фаришта,
Бир қошиқ қонимдан — гуноҳимдан кеч.
«Эрта кўришгунча, хайр» дейишга
Узингни мажбур қил. «Тўхта», дема ҳеч.

Қайдандир адашган бир тўлқин шамол
Манглайда сочингни юборар сочиб.
Кетсам — бир тўғри йўл топишим маҳол,
Қайтсам — ҳамма йўлнинг эшиги очиқ.

Ширин ўй оғудир айрилиқ они,
Танни бурдалайди бир ўксик алам.
«Эрта кўришгунча хайр...» дейсан, жоним,
Йиғлайсан силкитган қўлларинг билан.

* * *

Ёлғизлик ортимдан ҳувиллаб қувди,
Токи йиқилгунча югурдим бетин...
Бир аёл туфлимнинг лойини ювди —
Унга севаман деб айтмаган эдим.

Қисмат масхаралаб бизни отганди
Танҳолик кечасин тор қучоғига.

Билмадим, қай маҳал аёл уйғонди
Туфли ювмоқликнинг иштиёқида.

Асли масхаралаш қисмат матлаби,
Аммо ҳайрат ичра гангиди хиёл:
Қувониб (масалан, гул терган каби),
Туфли ювар экан тунда бир аёл.

Менга кўзи тушиб аёл қизарди,
Уялди — қўллари тушди шалвираб.
Энди у қаршимда йиғлаб турарди,
Ёмғир қўйнидаги баргдай қалтираб.

Қўймоғим шарт эди бир жасур қадам, —
Қулаб танҳоликнинг ғариб аршидан.
Чўчидим мен — меҳр кўрмаган одам —
Севги туфли ювиб чиқса қаршимдан.

Кетдим... Ёмғирдайин ўтдим у кетдим,
Минг аср танҳолик кечди бошимдан.
Минг аср оралаб қайтадан етдим,
Ўша ёлғиз қолган аёл қошига.

У менга бахт берди осмондай улкан,
Мен-чи?.. Мен қоврилдим бахтнинг доғида...
Бедорману нечун уйғонолмаймак
Туфли ювмоқликнинг иштиёқида.

* * *

Энди у кўчага сира бормаيمان.

Борсам, дарахтлари гуллар телбаҳол,
Гўё сену менинг баҳорим каби.

Энди у кўчага сира бормаيمان.

Борсам — сим-сим ёғар майин ёмғирлар,
Кўнгилчан ёмғирлар жим-жим ёғади,
Гўё сену менинг ёмғирим каби.

Энди у кўчага сира бормаيمان.

Борсам, фалагида қолмас ҳаловат,
Турналар аламли қичқириқларда
Тушунуксиз дардларни айтиб йиғлашар,
Гўё сену менинг қушларим каби.

Энди у кўчага сира бормайман.

Борсам — ғуссали бир деразасида
Кўчага термулиб, ҳолсиз турасан —
Дунёнинг энг ғамгин дарнардасидай.

Энди у кўчага сира бормайман.

Унда не қиламан шамол бўлмасам —
Парда этагига шамол юзимни
Босиб йиғлолмасам — нима қиламан?

* * *

Сиз ёққансиз менга ҳамиша,
Фақат буни этмовдим ошкор.
Уйловдимки, юрак топишар,
Биздан кетгач сабру ихтиёр.
О, мен сизни қанчалар кутдим,
Мана — оқ соч, мана бу — ажин.
Кунларимни тортқилаб ютди,
Шум ёлғизлик — фаришта ғажир.
Ортингиздан кетишим мумкин,
Йўл тугаса, йўлсиз тентираб.
Аммо, айтинг, йиғлайсиз нечун
Манглайингиз деворга тираб?
Йўқ, ҳеч сизга етмасин озор,
Тушунаман — йиллар, андиша...
Фақат сизга айтмовдим ошкор —
Сиз ёққансиз менга ҳамиша.

СЕВГИ ҲАҚИДА УМИДБАХШ БАЛЛАДА

Қуёш ботиб кетди. Туғилмоқда тун,
Ҳали ўпилмаган — маъсум, бокира.
Кўчада юрибман мен нима учун?
Мен, ахир, ўлганман, мен бир хотира!

Менга нима керак заминда? Ахир,
Менга нима керак ташвишли олам!
Мени судраб борар мусиқа — говур,
Мени қучоғига олар ресторан.

Ўлган одамларга сенмисан титрак,
Яқин кел, улфатим, оқбадан шиша,
Мени ташлаб кетди ўтмиш, келажак,
Мендан айро тушди виждон, андиша.

Кўм-кўк тутун ичра сузиб юрар зал.
Ойнинг ёғдусидай куй оқар ҳазин.
...Худди хаёл каби солланиб гўзал,
Рақс майдонида учиб юрган ким?

Ногоҳ пайдо бўлар кўксимда юрак!
Танимдан қўринмас кафанни юлиб,
У қиздан бир қатра ҳаётми сўраб,
Унинг қаршисига бораман юриб...

* * *

— Кечиринг, юзимга тикилиб боқманг,
Мен асли ўлганман, кўзларим чирик...
Қиз рақсга тушади, кулади шўх-шаён:
— Кўриб турибман-ку, сиз тирик... **Тирик!**

Қўлларим қанотга айланар гўё,
Самода тўзғийди биз қолдирган из.
Паноҳим, учяпмиз юлдузлар аро,
Юлдузлар ичида энг гўзали — сиз!

Менга ҳадя этиб жонимни такрор,
Қиз жўнар уйига қувончдан яшнаб...
Мен кўча кезаман. Ёға бошлар қор,
Олпоқ қўлчаларин елкамга ташлаб.

Дўстларим оромин бузар телефон,
Уйқусираб бари гўлдирайди: «Ким?»
Биров телефонга қичқирар шодон:
— Табриклар қўйинглар, дўстлар,
Тирилдим!

Менинг киндик қоним тўкилган юрда
Телеграфчи қиз ақлдан озди.
Манов телба бўлиб қолган аппарат
«Она, мен тирилдим» деган хат ёзди.

Менинг атрофимда бўлса оппоқ қор,
Менинг атрофимда туйғулар, ўйлар,
Сокин шивирлайди: «Нима гапинг бор?»
Қадам товушидан уйғонар уйлар.

Биламан, бир уйда, оппоқ тўшакда
Нурдай пок вужудин чойшабга кўмиб,
Бир жувон ухлайди худодай якка,
Балки мен ҳақимда ойдин туш кўриб.

Бизнинг ўртамизда балки йиллар бор...
Унинг орзулари қолганда қуриб,
Мен олиб бораман қалбимда баҳор,
Секин шивирлайман: «Келдим, Мен
Тирик!..»

ДЕРАЗА ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Кузакнинг бесоҳиб кечаларида
Изғиринлар елар, ёмғирлар эзар...
Дунёнинг ҳўлзулмат кўчаларида
Тентираб кезинар ёлғиз дераза.

Ойнасида ўйнар чироқнинг акси,
Қайиқ сурати бор пардаларида.
Тентирар дераза — хазонлар босиб
Бепарво кузакнинг зардаларига.

Саккиз ойнаси бор — саккизта туман,
Ғуссадан саккизга бўлинган сийна —
Боради чарчаган кўчалар билан
Саккизга ажралган жонини қийнаб.

Автолар ёнидан ўтар зувиллаб,
Халқоблар пойида қолар сочилиб,
Боради жунжикиб, борар ҳувиллаб,
Йиғлар, мен билмадим, кимга ачиниб.

Кеча мавжланади — ҳудудсиз денгиз...
(Изғиринлар елар, ёмғирлар эзар...)
Тунга чўкиб кетган тўрт тараф тубсиз...
Ночор кема каби сузар дераза.

Кўп қават бинолар чарақлаб турар,
Сассиз ҳайқиришар: «Бизлар — бахтиёр!...»
Бахтдан гангиб қолган бу чўнг девларга
Ёлғиз деразанинг дарди не даркор?

Дераза чарчабми ерга чўкади,
Тани чипша ботар кузак лойига.
Устидан дарахтлар хазон тўкади...
Ҳамма деразалар жойи-жойида!

Дераза қайтади пою пиёда,
Ўтган йўлларини танимас кўзи...
Совуқ бир девор бор, ахир, дунёда,
Ўша муздай девор — қисматнинг ўзи!

Синган қанот каби — судралиб борар,
Иккита пардаси — шундоқ жиққа ҳўл.
Ахир, бу дунёда бир девор бора-а,
Бедорлиги камдир, уйқулари мўл.

Ана, ҳуррак отиб ухлар беармон,
Дераза термилар деворга ғамгин:
— Бир кун қайтмас бўлиб кетаман, ишон!
Уйғонгин, деворжон! Уйғон! Уйғонгин!..

Дераза деворга келиб ўрнашар,
Даҳшатда қотади саккизта кўзи:
Қуриб улгурмаган дарпардалардан
Қайиқлар қайгадир кетишар сузиб...

АРМОН ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Босиб кела бошлар шом қоронғуси,
Уйларда чироқлар чарақлар шўх-шаън.
Бу хона кечани кутиб олғуси,
Хўмрайиб, бадқавоқ бир назар билан.

Телеэкранида олам айланар,
Тубсиз кўзи билан боқади фалак.
Кино кўрмоқликка хона шайланар,
Аммо деразага боқар жонҳалак.

Қаҳратон аёзнинг тош оғушида
Чирсиллаб синади боғларнинг бели.
Хона ажралади ақлу ҳушидан,
Кимнидир чорлайди: «Хабар ол келиби!»

Дамланган чойга у узатмайди қўл,
Овқат совиб қолар, синдирилмас нон.
Хонанинг бағрида ҳамма нарса мўл,
Фақат ҳамма нарса беқадр, бешон.

Хона ўртанади, ёнар, уҳ тортар,
Бошини уради деворларига,
Унинг дардларини улашса, етар
Дунёнинг жамики беморларига.

Бир маҳал — уйқуга олам чўкканда,
Хонанинг эшиги очилар бесас.
Кўчага ўзини ташлар бир шарпа,
Анграйиб, беқарор туради бирнас.

Сўнг уйлар, боғлардан хатлаб жўнар у —
Оёғи тагида синмайди музлар.
Қорни кечиб борар — қор момиқ, парқу,
Аммо қор юзида қолмайди излар.

У кетиб боради шиддаткор, тезкор,
Дарёю тоғлардан ўтади учиб.
Кўзидан ёшлари оқиб шашқатор,
Икки қўли билан кўксини қучиб.

Зулматга термулиб турар безовта,
Олис бир шаҳарнинг чекка бир уйи.
Шарпа етиб келар (шошиб албатта!)
Ва яланг бошини эгади қуйи:

— Қайдасан, узоқдан келдим соғиниб,
Соғиндим, танимда қолмади дармон.
Мен орзу-умиднинг ғамгин ёлқини.
Мен — Армон! Кўйингда қоврулган Армон!

Ва уйнинг эшиги очилар бесас,
Бир шарпа чиқади булутдан сузиб:
— Келдингми мен билан олгани нафас,
Келдингми йилларнинг танобин узиб?

Улар бир-бирига тўймай боқишар,
Бир-бирин кўксида беришади жон,
Кулишар, хаёллар ичра оқишар,
Икки ночор вужуд — иккита Армон.

— Совуқ қотмадингми?
— Йўқ, ёниб кетдим!
— Биров кўриб қолса...
— Менга барибир!
— Тақдирга минг шукур, висолга етдим!
— Айтдим-ку, мен сени севаман, ахир!

Улар ажралгиси келмайди абад,
Аммо тонг ёришиб келар муқаррар.
— Алвидо! Бу тонгда зарра йўқ шафқат!
— Алвидо!... Яна тун келгунга қадар!..

Бир шарпа эшикка кириб йўқолар,
Бир шарпа ортига қайтар мунғайиб —
Гандираклаб, қалтираб, ориқлаб қолар,
Дераза ичига бўлгунча ғойиб.

Шу куни бир одам ишга боради,
Ҳаммага табассум қилади ширин.
Эркаклар кўнглини унга ёради,
Аёллар ташлайди кўзларин қирин.

Қоғозга имзолар чекиб ташлайди,
Кимдандир ҳаққини қилади талаб...
Бу одам кундузи шундай яшайди,
Армонни тошқафас — кўкракка қамаб.

* * *

Элбек бахши бир камбағалнинг тўйини гуриллатиб, неча кампир-қизларнинг юрагини дириллатиб, овулига қайтаётган эди, бир карвонга дуч келди. Карвоннинг атрофида неча отлиқлар чопишиб келишяпти,

туяларни етаклаган шотирлар қоқилиб келишяпти. Осмонга мушаклар отилган, туяларга атлас кимхоблар ёпилган, ёш-яланглар бўза ичиб бўкиришган, бир-бирларига дўқ уришган, туя устидаги қизлар уларга лаб буришган, карвонбошининг пешонаси тиришган — олдинда келяпти.

Элбек бахши: «Хув, карвонбоши, йўл бўлсин?», деб сўради, карвонбошининг олдини ўради.

«Йўлдан қоч, баччағар, келин олиб кетяпмиз», деди карвонбоши.

Элбек бахшининг қулоғига йиғи товуши урилди. Сезди — уйи куйган: бу — Ойтуманнинг товуши. Шунда: «Э камбағаллик қурсин! Орзум очилмай сўладиган бўлди, ўзим ҳасратда ўладиган бўлдим», деб бир сўз айтиб турган экан:

Карвон кўрдим — туялари бўзлаб борар,
Нортуяда менинг ёрим музлаб борар.
Менга берган ваъдалари эсдан чиқиб,
Остонаси тилло юртни излаб борар.
Пешонангнинг ёздиғидан айрилма, ёр,
Жоним чиқар — қўшиқ айтсам қайрилма, ёр!

Ойтуман ёр кетиб борар карвон билан,
Оғринма дил, мард қолади армон билан.
Мол-дунёнинг измин тутиб кетаверсин,
Мен қолайин юрак деган сарбон билан.
Пешонангнинг ёздиғидан айрилма, ёр,
Жоним чиқар — қўшиқ айтсам қайрилма, ёр.

Ойтуман ёр, тумандайин сузиб кетдинг,
Юрагимнинг қалъасини бузиб кетдинг.
Парчалансам, мени қўшиқ йиғиштирар,
Сен қўшиқсиз қолдинг — гулим, тўзиб
кетдинг.
Пешонангнинг ёздиғидан айрилма, ёр,
Жоним чиқар — қўшиқ айтсам қайрилма, ёр.

Карвон йўли кетгунича қизғалдоқзор,
Йиғламагин, йиғлагандан худо безор.
Кулиб-кулиб, қувнаб-қувнаб кетавергин,
Ғамга ўзим харидорман, ўзим — бозор.
Пешонангнинг ёздиғидан айрилма, ёр,
Жоним чиқар — қўшиқ айтсам қайрилма, ёр.

Қорли тоғдан наридандир ўзга диёр,
Ўзга юртда келин бўлиб қолишинг бор.
Ўзга юртда ўз юртингни эслаб тургин,
Менга эмас, тупроғингга бўл интизор.
Пешонангнинг ёздиғидан айрилма, ёр.
Жоним чиқар — қўшиқ айтсам қайрилма, ёр.

Мен-чи? Менга гоҳ шодлик, гоҳ алам тўлар,
Ҳар сўзимга кулгим тўлар, нолам тўлар.
Бу олам-ку менинг кўнглим ярим этди,
Ярми билан куйласам ҳам олам тўлар.
Пешонангнинг ёздиғидан айрилма, ёр,
Жоним чиқар — қўшиқ айтсам қайрилма, ёр!

ОЙТУМАН:

— Армоннинг гуллари сап-сарик,
Сариққа тўлди-я бу борлик.
Мен қанча бахтқаро бўлсам, айт,
Гуссадан бўласан сен фориг.
Мен қанча бахтқаро бўлай, айт!

ЭЛБЕК БАХШИ:

— Бошингга шол рўмол ташлайсан,
Бекорга кўзингни ёшлайсан.
Мен қанча бахтиёр бўлсам, айт,
Сен мени унитиб яшайсан?
Мен қанча бахтиёр бўлай, айт!

Улар шу алфозда қанча туришганини билишмайди. Аввал Элбек бахши ўзига келди. Қараса, кўзлар дардлашиб тўймайдигандай. Шунда ўзини тутиб олиб, кўз ёшини ютиб олиб, Ойтуманга гап қотди: «Э, эгачим, бундай қарасам, келбатинг овулимиздаги Давлатбийнинг қизига менгзайди. Шу ерларга бир қизи келин бўлиб тушган деб эшитаман — шу сен эмасми-сан?» деб сўради. Ойтуман бир ютиниб, минг бир тутилиб: «Давлатбийнинг шу қизи мен бўламан», деди. «Борсам, элу юртингга нима дейин?», деди Элбек бахши. «Салом айтинг», деди Ойтуман. «Яна нима дейин», деб сўради Элбек бахши. «Салом денг», деди Ойтуман. «Хуш қол бўлмаса, эгачим», деб Элбек бах-

ши отига қамчи тортди. «Яхши боринг, оғам», деб Ойтуман сой бўйида тошдай қотди...

Биродарлар, Элбекнинг кетишинию Ойтуманнинг қолишини айтишга кучим етмайди. Менинг ҳам битта жоним бор-да.

* * *

У пайт шоир элма-эл, юртма-юрт юриб, гоҳ дили суйгани, гоҳ дили куйгани тинглар экан. Шоир «оҳ» тортса, эл «оҳ» тортиб, шоир кулса, эл кулар экан.

Элбек бахши ҳам эл кезиб юриб, одамларнинг дардини сезиб юриб, бир овул устидан чиқди. Қаради, бир аёл қимтиниб, хаёл суриб, тошларга туртиниб, сувга энаяпти. Таниди — Ойтуман. Ойтуманнинг кўзи ҳам унга тушди. Гапирмоққа тил қайда? Иккови икки жойда серрайиб турибди. Шунда уларнинг сел-себор йиғлаётган кўзлари шундай гаплашишган экан:

ОЙТУМАН:

— Япроқлар сўлади — бахтсизман,
Оловлар сўлади — бахтсизман.
Йўлингга интизор кўзимни
Тупроқлар кўммади — бахтсизман,
Аммо сен бахтиёр бўлгин ҳамиша.

ЭЛБЕК БАХШИ

— Ахир, бир очилиш бахти бор,
Бошоқдай янчилиш бахти бор.
Соғинчдан хазондай тўкилиб,
Кўз ёшдай сочилиш бахти бор —
Мен шундай бахтиёр бўлай ҳамиша.

ОЙТУМАН:

— Кун ўтмай, шом келди — бахтсизман,
Уфқдан қон келди — бахтсизман.
Нечун бу юрагим қийналар,
От миниб жон келди — бахтсизман,
Аммо сен бахтиёр бўлгин ҳамиша.

ЭЛБЕК БАХШИ

— Шом чоғи юлдузлик бахти бор,
Соғинчда ёлғизлик бахти бор.
Ҳасратда қўшиғим гуллади,
Шу гулга илдизлик бахти бор.

ОЙТУМАН:

— Дилимда нолам бор — бахтсизман,
Жиғамда нолам бор — бахтсизман.
Қўш бешик тебранар ёнимда,
Эгизак болам бор — бахтсизман...
Аммо сен бахтиёр бўлгин ҳамиша.

ЭЛБЕК БАХШИ

— Юракни тингламоқ бахти бор,
Қайғуни илғамоқ бахти бор.
Кечани шўр бошга ёпиниб,
Кўринмай йиғламоқ бахти бор —
Мен шундай бахтиёр бўлай ҳамиша.

ОЙТУМАН:

— Йўлимдан тайриндим — бахтсизман,
Қанотим қайрилди — бахтсизман.
Кечалар бошимга ёғилсин,
Мен сендан айрилдим — бахтсизман...
Аммо сен бахтиёр бўлгин ҳамиша.

ЭЛБЕК БАХШИ

— Йиғлама армоннинг бахти бор,
Ойтуман, ҳижроннинг бахти бор.
Ишқсизга омонлик бахт бўлса,
Ошиққа қурбонлик бахти бор.
Мен шундай бахтиёр бўлай ҳамиша.

* * *

Ёмғир ёғиб ўтади
Тунни оралаб сим-сим.
Шамолларда сесканиб,

Тўкилиб титранар боғ.
Гўё боғнинг ичинда —
Беланчаги — изғирин,
Йўргаги — барги хазон —
Алаҳсирар чақалоқ.
Деразадан тушган нур
Ёнар ўрик шохида.
Шох — бемор, совуқ қотган
Гўдакнинг беш панжаси.
Уни нодон онаси
Ташлаб менинг боғимга,
Ўзи баҳор ортидан
Сарсон кетган чамаси.
Онасиз қолган болам,
Чорасиз ёнган болам —
Тунги боғлар ичинда
Қолиб кетдинг, жоним куз.
Хасратлари мўл болам,
Ёмғирларда ҳўл болам —
Бағримга босай десам,
Қучоғим етмас, афсус...

САРБАДОРЛАР ҚЎШИҒИ

Бизнинг дилимиз — ёрда,
Бизнинг қўлимиз — қорда.
Қору Ёрдан айрилар —
Тортинг бошимиз дорга!
Тортинг бошимиз дорга!

Дилга боғлиқ сўзимиз,
Ёр йўлида кўзимиз.
Йўлу дилдан айрилар,
Қаранг, дорда ўзимиз,
Қаранг, дорда ўзимиз,

«Қайт» дедингиз, «қалб» дедик,
«Айт» дедингиз, «ҳақ» дедик.
Бошимиз дорда туриб,
«Жон» демадик, «халқ» дедик.
«Жон» демадик, «халқ» дедик.

Йигит, кўнгли тор йигит,
Жангларда йўқ, хор йигит.

«Сар ба дор!» де, хитоб қил,
Топилади дор, йигит,
Топилади дор, йигит!

Ғайрати бисёр йигит,
Гуноҳга ҳушёр йигит,
Хафа бўлма, ўксима,
Имон ҳам бир дор, йигит.
Имон ҳам бир дор, йигит.

* * *

Қўшиқни унутдим. Гувиллар шамол.
Шеър эмас, ҳа, шамол қилмоқда нола.
Мен қанча ялиндим: «Қол, мен билан қол...»
Мени ташлаб кетди қишлоқи бола.

Кўча совуқ эди. Ҳашамдор уйим
Мудрарди печканинг илиқ тафтида.
Мен стол устига даста пул қўйиб,
Салмоқлаб кўрардим уни кафтимда.

Шеър унут бўлганди, суронлар абас,
Кезарди қалбдамас, бошда бир режа:
Эрта ҳақиқатни қиламан-да маст,
Юмшоқ бир мансабни оламан ўлжа.

Хушомад баҳосин олдим мен сезиб,
Ширин каломларни айладим расм.
Баланд пошна билан виждоний эзиб,
Эрта фалончига қилурман таъзим.

Шоир юрагимга ханжар қададим,
(Етим шеър йиғласа бўлмас қиёмат)
Қадрим мурдасидан кеча ҳатладим,
Эртага дўстларга қилгум хиёнат.

Ҳавойи эртақлар кўксимдан учди,
Севги ташлаб кетди, қилмайман гина.
Гаражнинг қулфлоглик зулматин қучиб,
Ҳовлида турибди зангор машина.

Аmmo қайга кетди қишлоқи ўғлон?
У мағрур. Ҳеч кимдан сўрмас бошпана.

Совуқ кўчаларда оттиради тонг,
Таниш-билишни ҳам хуш кўрмас яна.

Барибир куяман. Ахир, у менман,
Ахир, вужудимда қолди фақат жон.
Жондир иссиқ уйга чўчиб чекинган,
Изғирин қаърига ҳайдалган виждон.

Мен — яшаш иқлимин ҳавосин олган
Олифта — унутдим қўшиқ ноласин.
Мени ташлаб кетди — қалбимда ёнган
Виждоним — ҳақиқат — қишлоқ боласи.

... Бир кун ташвишлардан толадурман, бас,
Жоним вужудимдан бўлар ҳавола.
Эшикдан киради (Азроил эмас),
Кўзлари тип-тиниқ қишлоқи бола.

Агар у дунёси бўлса борурман,
Жаннат эшигини очмагай бироқ.
Жаҳаннам ўтида мангу ёнурман,
Бола — тангрим мангу қилади сўроқ.

ДАШТ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Эркин Аъзамовга бағишладим.

Тоғлар кичрайди. Пасайди осмон.
Яшаб бўлмайди-ку, ахир энгашиб...
Жўнадим баландроқ осмонлар томон,
Ортимдан Бойсуннинг дашти эргашди...

Мени ишонмади уфқларга у,
Дош бериб тезликнинг шамолларига
Ортимдан югурди, югурди ёҳу,
Қоқилиб темир йўл шпалларига.

Вагонга чиқазиб қай бир бекатда,
Койидим: — Бу ишдан зарра йўқ маъни!..
У руҳсиз чўзилди тепа қаватга,
Билетсиз ва пулсиз йўловчи каби.

Сўнг шаҳар кўчаси, хиёбонлари
Аро кездим — жойлаб дилимга уни —

Одаму машина оломонлари
Топтаб кетишмасин куп-кундуз куни.

Давру даврон сурдим ҳар ҳафта кўчиб,
Ижара уйларнинг шавқи ёдимда!
Қаттиққўл хўжайин кўзидан чўчиб,
У беун яшади менинг ёнимда.

Муҳаббат ловуллаб кирди юракка,
Илк бора аламли сўзлар тингладим:
Юзларимни босиб хасу хашакка,
Даштимни қучоқлаб тунлар йиғладим.

Баҳорда кўкариб, кузда сарғайиб,
Сукунату қорга ўраниб қишда,
Вўра шеърларимга боқди мунғайиб...
Хуллас, содиқ бўлди ҳар эзгу ишда!

...Аммо, нима қилиб қўйди бу йиллар!
Гарчи мен, мунаққид айтгандай, «ўсдим».
Ўртамизга кирди қай айёр жинлар,
Кўп хона уйимга сирмайди дўстим,

Ялинаман унга:

— Бор, Бойсунга бор!
Шаҳарга ярашмас саҳройи сўхтанг.
Борсанг — шамол тайёр, ёмғир ҳам тайёр,
Тоғлар орасида яшайсан кўркам.

Панду насиҳатлар бериб толаман,
Алдайман:

— Юр, кетдик ифор тергани.
Ҳар баҳорда довдираб Бойсун бораман.
Бойсунга даштини ташлаб келгани.

Қайтаман. Аммо дашт сезиб улгурар...
Дош бериб тезликнинг шамолларига,
Ортимдан ҳаллослаб, шошиб югурар,
Қоқилиб темир йўл шпалларига.

Уйимга гезариб кириб келаман,
Мени асра энди, инглизча қулф!
Шундоқ ёстонада дашт қолар гаранг,
Эшикка термулиб «уф» торгади... «уф!»

Мана, тонг чоғида ишга кетяпман.
Юрак, азобдасан — қандай дард эзар?
Жунжикиб, эгасиз ит каби ғамгин,
Вокзал майдонида ёлғиз дашт кезар...

ЭРТАК

Ишқнинг осмонида ойга қўшилиб,
Айланган бошингга булутлар қайтар.
Менинг қучоғимда куйдай эшилиб,
Аста шивирлайсан:
— Жонингиз қайда?

Ўғирлайсан жаъми калитларимни,
Сандиқлар очилар — сенга сир айтар.
Излайсан Қўнғирот, ёвмудларимни,
Ҳориб шивирлайсан:
— Жонингиз қайда?

— Шуми? — Қиличимни қўлга ташлайсан,
— Балки бу?.. — Қўлингни чўзасан ёйга.
Сўнгра йиглаб-йиглаб сўроқ бошлайсан:
— Бир марта айтинг-чи,
Жонингиз қайда?

Ўзингни қадрингни сувга отасан,
Менинг иззатимни қотасан лойга.
Боланг ўлган каби фиғон тортасан:
— Ҳамон тирикмисиз —
Жонингиз қайда?

Оғулар қўшасан ҳамма ошимга,
Ҳар қандай қасослар туйилар майда.
Ялиниб турасан яна қошимда:
— Нега ўлмаяпсиз?
Жонингиз қайда?

Жоним сенда дейман — айланмас тилим,
Жоним сенсан дейман — юрагим тўнар...
Менинг жоним,
Умрим,
Менинг севгилим!
Энди сени қандай асрасам бўлар?..

* * *

Ташқарида ёмғир ёғар,
Кўз ёшдан ҳам оғир ёғар.
Бу юраксиз дунё узра.
Юрак ёғар, бағир ёғар.

Айрилиққа кўним йўқдир,
Наҳот, ишққа ўлим йўқдир.
Кўз ёшингни артмоқликка
Қўлим йўқдир,
Кўнглим йўқдир...

* * *

Сен ухлаяпсан.
Деразадан тушган ой нури
судралиб-судралиб
кўрпангга етар.
Дунёдаги Энг Гўзал Аёл,
ойнинг нурларига ўраниб ухла,
ойнинг нурларини қучоқлаб ухла,
Мени соғинган лабларингни
ойнинг лабларига босиб ухлагин...

Мен бора олмайман. Юрак тўла тош,
Айт, қачон вазнсиз бўлмоқлик мумкин?
Қандай ой нурига айланса бўлар
ва қачон ой нуридан сарғайган қўлларим
қаро сочларингни силаб титрагай?

Дунёдаги Энг Гўзал Аёл,
наҳот, бир умр керак бўлса,
ой нурига айланмоқ учун?..

* * *

Кундузлар кечага айланиб қолди,
Яна бошимизга югурди тўфон.
Сендан айрилдиму... Сен билан қолдим —
Ёмон.

Ёмон! Яшаш менгзар босинқирашга,
Кўзингда ёш йўқдир йиғламоқ бўлсанг.
Юракни отсангу қирғин талошга —
Ўлсанг.

Ўлсанг!.. Шундай ўлсанг... Шу қадар ўлсанг,
Дунёда қолмаса бир тола сезгинг.
... Фақат бош тортса бас сени кўмишдан
Севгинг.

* * *

1

Изтиробдан
Юрак юксалиб борар,
Теранлашиб борар,
Борар кенглашиб,
Гўштликдан
Асабга айланиб борар,
Тобора боради руҳга тенглашиб.
Изтиробнинг мунглиғ туманларида
Тентираб юраркан ўзлик — митти чўғ,
Кечиб вазнсизлик тўғонларидан,
Сокин туташади кўнгил билан кўк.
Изтироб — умрнинг хазонлигида
Кунларинг ҳақ сари ташларкан қадам,
Қалб чиқиб бетартиб тўғонлигидан,
Кўради: ўлиму ҳаёт бир қадам.
Сенга ниманидир айтмоқчи бўлар,
Соғинчдан титраниб мангулик лаби —
Сенга
Ҳамма нарса
Осон туюлар:
Ўлим — яшамоқнинг давоми каби...

2

Қурбон қушнинг патлари каби
Руҳим — тўзгин, юрагим — тўзгин.
Қонли базм қурмоқда, раббим,
Вужудимда уйғонган қузгун.

Дардларимнинг соҳили йўқдир,
Шамоли йўқ, шакли йўқ — туман.
Юрагимнинг булбули — сурур,
Ухламоқда гофил уйқуда.

Қурбон қушнинг патлари каби
Йўқ бўламан учиб, тўзгиниб...
Қалб туғилар йўқликдан, раббим,
Най қилади қонли бўғзини...

3

Кечалари юрак санчади.
Тутунларга тўлади бошим.
Рутубатли тунни янчгани,
Руҳимда бир порла, қуёшим.
Кундузларим маним — лаҳзалик.
Туним — узун. Узун. Беадад.
Юрак — яна битта ларзалик,
Жоним — яна бир оғриқ фақат.
Кўкрагимдан келиб босади.
Тош тунларнинг бефарқ тошлиги.
Бўшлиқларга ўзин осади
Адашибми келган ёшлигим.
Туним — узун. Узун. Масиқиб
Тунни судрар тентак шамоллар
Деразамга бойқушлар қўнар,
Қўнар жуда ёмон хаёллар.
Ёнар, эрир гуноҳкор бардош
Дўзахларнинг шундоқ ёнида...
Туғилади руҳимда қуёш —
Ҳаёт-мамот жараёнидан.

* * *

Дунё қотди бешамолликда.
Ҳаёт... баттар тортмасин деб дим,
Бош кўтардим окопдан тикка:
— Ҳаммангизни, душман, кечирдим!

Меҳру шафқат шамоли эди,
Ғаш ариган менинг кўнглимдан.
Кечирдимен мен баланд ўсдим,
Қуролни ҳам отдим қўлимдан.

Кечиримсиз яшайсиз бунча!
Уқ отилди. Ҳаво тортди дим.
... Уқ бағримни тешиб ўтгунча,
Ҳаммангиздан узоқ яшадим.

* * *

Аввал яшашни ўрган.
Кейин ўлишни.
Кейин
Сочилган суякларингни йириб,
Яна жон ато қил ўзингга-ўзинг.
Сўнгра ўлимнинг кўзига тик қара.
Жонингни олса олибди-да!

Жони ширин одам,
Бир марта ўлмай туриб,
Ўзингни қандай қайта қурмоқчисан?

* * *

Адашиб бораман бу тинч шаҳарда,
Мени қаршилайди тераклар, толлар.
Кўчани уйғотиб сокин саҳарда
Қайгадир боради саҳархез чоллар.
Баҳор кўчабоғда айланар синчков —
Яшашга ким қобил? — ўтказар кўрик.

Қуриган олмани кесади биров,
Шундоқ кўз олдимда гуллайди ўрик.
Елғиз чой ичаман.

— Келинг, эй меҳмон!

Қўлимни кўксимга қўяман: — Раҳмат!
Биламан, илтифот озгина ёлғон,
Аммо дилга ёқар бу содда шафқат.
Дўкончи жувонлар кулишар майин,
Ҳазил тушунишар жиддий сўзимни.
Кейин... Бир дераза ортидан — тайин! —
Мен кўриб қоламан сенинг кўзингни.
Учиб ўтиб кетар орадан йиллар...
Бир куни мен сенга бераман савол:
— Едингдами, ўша тинчгина шаҳар,
Қатор-қатор терак, қатор-қатор тол?
— Тол? Терак? Қаерда? — Ўйга толасан...
Мен сени қийнайман: — Эслагин бир бор.
Кўрмагансан, аммо эслаб қолгансан.
Терак қатор-қатор... Тол қатор-қатор...
Аччиғинг чиқади: — Ҳар кун шу аҳвол!
Ухлайман. Чироқни қўйсанг-чи тўсиб...
«Қатор-қатор терак... Қатор-қатор тол...»
Мен шеърлар ёзаман шу кеча ўксиб.

* * *

Бу тош ғариб эди тоғлар пойида
Қоялар қошида жуда хор эди.
Тенг эди пастларнинг чангу лойига,
Химмату мададга балки зор эди.

Мен келдим. Тош бўлиб йиғлар эди тош —
Соғиниб юксакнинг ҳаволарини.
— Тошжон! — дедим, — Тошжон! Қўй ўзингни
бос!

Англадим дардингнинг даволарини.

Мен тошни кўтариб тоққа жўнадим,
Урларга ўрардим қаддимни букиб.
Сирқираб майишди ҳар бир сўнгагим,
Пешона теримни жаладай тўкиб.

Фалакка сапчиди борган сари йўл,
Қутуриб қўзғалди ўрнидан жарлар.

Менинг оёғимда энди титроқ мўл,
Менинг товонимда беҳисоб хорлар.

Тош бўлса, тош бўлиб ётар елкамда...
Тобора танимни тарк этмоқда куч.
— Тошжон!— дедим, — Тошжон! Мен бир
елканман.

Мендан мадад ол-да,
Энди ўзинг уч.

Залворидан бошқа бир саси йўқдир —
Тош бўлса, тош бўлиб ётар елкамда.
Суягим ғижирлаб йиқилдим охир —
Мен — қотган тўлқинлар енгган елкаман!

— Тошжон!— дедим. — Тошжон! Мен адо
бўлдим,
Сен бундай ётмагин! Ўрнингдан тур! Бас!
Мендан мадад кутма — жо бажо бўлдим,
Ўзингдан кўмак топ — тоғларга тирмаш!

Тош бўлса, тош бўлиб йиғлади бетин,
Беун лаънатлади, беун қарғади:
— Мени юксалтирмай йиқилди нечун?
Бу одам алдади,
Мени алдади...

ОНАМГА МАКТУБ

Эрта-индин елар изғирин,
Йиқилади боғларга туман.
Англагани яшашнинг сирин,
Сўзлашаман ёмғирлар билан.

Масту аласт, беғам дўсту ёр
Толиқтирар қалбимни маним.
Шунда бирдан бўлади ошкор,
Ёлғизлардан ёлғиз эканим.

Деразага ҳўл бағрин босиб,
Кузак туни сурганда хаёл,
Мен энг гўзал шеъримни ёзиб,
Сизни эслаб йиғлашим аён.

* * *

Бекор. Ёлгон! Ботмаган
Муҳаббатнинг қуёши.
Тун келди, деб додлаган
Бевафолар кўз ёши.

Мен бораман. Бу жоним
Сеникидир... Ўксима.
Тунда қўрқма. Оқ тонгнинг
Бир парчаси кўксимда...